

are analyzed. The author describes the educational process and the circle of the most famous graduates of school that have created new forms of Ukrainian iconography, which were based the traditional Ukrainian folk art. It is noted that the Head of the Greek-Catholic Church Metropolitan Andrei Sheptyts'kyi has created a unique collection of icons Studites' monastery, an invaluable component of Ukrainian iconography.

Keywords: the icon painting school, Studites' monastery, iconography.

УДК 94(477).316.334“1950/1963”

Олег ЄГРЕШІЙ

ПРОБЛЕМА ПОБУТУ І СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СІМЕЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ СВЯЩЕНИКІВ – ПОЛІТИЧНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ НА ДАЛЕКИЙ СХІД 1950-х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 1960-х рр.

У статті вивчається побут і соціально-психологічна адаптація сімей греко-католицьких священників – політичних переселенців на Далекий Схід у 1950-х – першій половині 1960-х рр. Особливий акцент зроблено на дослідженні життєдіяльності родини священника А.Сірецького. Удільно увагу повсякденному життю родин греко-католицьких священнослужителів, їхньому виживанню в умовах Далекого Сходу. Автор статті, зберігаючи мову оригіналу в цитатах, намагається зрозуміти внутрішній світ спецпоселенців, їхні переживання, психологічні відчуття в складних умовах виживання. В основі джерельної бази статті – епістолярний жанр, листування між депортантами і галицькими українцями.

Ключові слова: політичні спецпоселенці, греко-католицькі священники, Далекий Схід, родина А.Сірецького, повсякденне життя, епістолярій.

Екскурси в історичне минуле безперечно мають не лише пізнавальне, а й виразне дидактичне значення. В умовах “постмодерної” доби, з її технізацією життя, характерними десакралізаційними, емансипованими тенденціями, доволі гостро постає проблема збереження традицій (і національних, і релігійних) у повсякденному житті, побуті тощо. Адже швидкості нинішнього часу нерідко “посягають” на вузлові стратегічні речі, котрі були усталеними для наших предків упродовж тисячоліть. Звісно, є необхідність певних історичних екстраполяцій, зіставлень з нашим часом з метою імовірних запозичень окремих характерних рис предків, притаманних їм цінностей. Адже, безумовно, існують явища, які людина-нащадок просто не може забути, оскільки вони завжди були основоположними. І, незважаючи на їхню, так би мовити, “ретроприроду” (жива християнська віра, молитва, активна участь у літургіях і т. д.), можливо, варто активніше їх застосовувати в щоденному практикуванні.

Хочеться особливо акцентувати на персоналістичному аспекті таких наукових напрацювань, адже в центрі подібних розробок завжди знаходиться історична людина з її побутом, повсякденним життям, соціальним антуражем, ментальністю, ідентичними, характерними тільки для неї, рисами, способом мислення тощо. Для повного розкриття життєдіяльності історичної людини, на наш погляд, найсприятливішими є джерела епістолярного жанру. Листи, зокрема, вигідно відрізняються від інших документів передусім своїми пізнавальними можливостями. Вони випукліше передають ментальну природу конкретної людини. Нерідко кожне авторське скорочення, велика літера, уточнення, три крапки, окремі “галицизми”, “латинізми” говорять більше про людину, аніж широкоформатні тексти. Підібрані автором листа слова, терміни, цитати, уривки з прочитаних ним художніх чи наукових творів дають об’ємну характеристику особистості, указують на рівень інтелекту, цінності, релігійність, зацікавлення людини. Між рядками читаються переживання, тривоги, сподівання окремого конкретного індивіда.

Важливо, що нині у вітчизняних виданнях з’являється низка статей методологічного характеру, які дозволяють “канувати” власні історичні пошуки, надати їм відповідного теоретичного осмислення. Усе частіше проводяться міжнародні конференції, які дозволяють запозичити досвід зарубіжних учених щодо адаптації цього нового, маловідомого напрямку до українських

умов. Пізнавальними в цьому контексті можуть видатися й праці вітчизняних науковців, які друкують ґрунтовні методологічні студії. Так, О.Горбовий у праці “Повсякденність як міждисциплінарний ідейний конструкт: соціальне конструювання реальності та історія” чимало уваги віділяє міждисциплінарності, причому не лише науковим, а й практичним перспективам. Адже повсякденність з її скрупульозним, різногранним підходом дозволяє побачити непобачене, те, що, як правило, “не потрапляє в об’єктив” узагальнюючих досліджень¹. Абсолютно солідаризуємося з іншим вітчизняним автором – Валерієм Капелюшним, який торкнувся культурних аксіологічних й онтологічних трансформацій нинішнього суспільства. Авторські звороти “на надриві”: “квазі-цінності комерціалізованої “одновимірної” “культури гіпермаркету”, “мережеве суспільство”, “порногламур”, “тілоцентризм” та ін. – заставляють шукати відповіді “в історії”, уважніше вдивлятися в історичну людину, аналізувати її повсякдення, з’ясовувати для себе щось досі не відане, а відтак убезпечуватися від загрозливих тенденцій нинішньої доби². Цілковито слухними, на наше переконання, видаються узагальнення В.Капелюшного про те, що “глобалізація й постмодернізм зруйнували і «демистифікували» традиційні обґрунтування культурних сенсів людського буття, проте поки що не в змозі дати адекватні часу й переконливо аргументовані альтернативні підходи”³.

Відома українська дослідниця О.Коляструк у своїй статті “Усна історія та історія повсякденності: єдність дослідницьких завдань” акцентує, що “історія повсякденності” повернула у “велику” історію “маленьку” людину, оскільки запропонувала аналіз минулого з позиції безпосереднього учасника подієвої історії. За визначенням вітчизняної дослідниці, “оптика історії повсякденності традиційно позиціонується як “погляд зсередини” чи “погляд знизу”, що істотно корегує оцінку, дану згори⁴. У контексті цих розмірковувань характеризує історію повсякденності як окремий напрям історичної науки тернопільський дослідник Іван Шустак, котрий відзначає, що модерна історична наука прагне віднайти шляхи, які дозволяють наблизитись до розуміння історичного минулого через його суб’єкта й носія – людину. Адже, на думку дослідника, усебічний аналіз матеріальних і соціальних форм повсякденного існування людини – її життєвого мікросвіту, стереотипів мислення і поведінки – є одним із можливих у цьому відношенні підходів, дозволяють випукліше дати оцінку історичним сюжетам⁵.

У пропонованій статті ми торкнемося передусім життєдіяльності родини греко-католицького священика Антона Сірецького, яка була переселена на Далекий Схід у 1950 р. Стаття базується переважно на матеріалах із приватної колекції уцілілих листів сина священика – Любомира, юриста за професією, котрі він адресував галичанам упродовж 1950-х рр. Звісно, що обставини життя однієї конкретної родини не можуть з усією широтою характеризувати побут, повсякденність багатотисячної громади галицьких політичних переселенців 1950-х – початку 1960-х рр., однак, звичайно, відповідний фактичний матеріал вони містять.

Стало відомо, що перші переселенці із сімей греко-католицьких священиків прибули в Хабаровський край наприкінці 1940-х рр. Причому більшість із них приїжджали пізньою весною – влітку, позаяк мусили заздалегідь самостійно споруджувати собі житло на зиму, яке самі ж називали “не то хатками, не то кучками”. Це було, як видається, “стратегічним завданням” новоприбульців. Так, улітку 1949 р. у Хабаровський край привезли переселенців зі Славського, Стрийського, Ходорівського та інших районів Львівщини. Приїзд нових переселенців ставав, як правило, “подією для всієї округи, де жили переселенці”. Як згадував у своєму листі один із депортантів, “...вони (галицькі українці, яких було депортовано раніше. – О.Є.), зібрані святочно великою громадою, вийшли на берег, щоби нас зустрічати. (Приїзд цих родин греко-католицьких священиків відбувся в червні 1950 р. – О.Є.) Старі радили, розказували, інформували. Наступного дня після нічлігу на прибережному камінні попросили частину “гостей” до себе, і порозміщували по своїх вбогих хатинках”. Як відзначив один із галицькоукраїнських депортантів, усіх прибульців нараховувалося в червні 1950 р. близько 700 чоловік, а минулорічних хатин було 19⁶. Кожна сім’я для вирішення своєї житлової проблеми мусила творити спілку з кількома іншими сім’ями. Спершу переселенці вирубували ліс, прочищали площу під забудову, утворюючи тим самим провулки, заготовляли будівельний матеріал. Тож переважна більшість українців на перших порах працювали лісорубами, змушені були жити в палатках. Окремих новоприбульців, щоправда, удавалося розмістити в помешканнях старожилів.

*Вигляд помешкань
спецпоселенців. 1950-ті рр.*

Разом із тим робота мала платну основу. Теоретично двічі на місяць після “закриття наряду” (підсумків виконаної роботи) згідно із нормами, передбаченими “Отделением капитального строительства” (ОКС), люди отримували мізерну платню. Насправді ж, як засвідчує листування, “чекати доводилось третю, а то й четверту получку, і чекати авансів”. Найпромовистіше побут переселенців характеризують окремі уривки з їхніх листів: “Робота тяжка, та в винагороду записалася в історію мого життя багатим досвідом у ділянці не тільки архітектури, але й соціальної квестії... На роботу при вирубці лісу доводилося долати 8 км в одну сторону – спершу грязьким прибережним намудом, відтак великим, острим камінням, вкінці водою і плаваючим по ній деревом – у ліс. Хід і праця на невиносимій спеці. Немилосердно їдкі комарі, оводи та інша мушня, ночами язва блошиць при повному браці питної води, “керничної води до пиття”. Ще й нині не можу вповні прийти до себе після набутої у тайзі “pleuritis sicca” (хвороби *сухого плевриту*. – О.Є.)”⁷. Щоправда, багато жінок створювали в домашніх умовах кравецькі артілі. Священики підзаробляли тим, що відправляли богослужіння на прохання (інтенції) за здоров’я, душі померлих, виконували інші священничі практикування. Разом із тим, щоб вижити, депортанти змушені були часто продавати, за їхнім же визначенням, “мертвий інвентар” – свої особисті речі, окреме вбрання тощо.

У листах галицькоукраїнські депортанти часто давали характеристику своєму новому соціально-побутовому середовищу: “Нанайці – малоцивілізовані люди, що не так то надто й давно вийшли з анімізму й тотемізму, недавно за рядянської влади покинули шатра й колиби й дикі обичаї, а тому кочівництво поміняли на школу, кіно й радіо. Головне їхнє заняття – риболовля, частково ловецтво, не цураються й рільництва. Проживають і асимільовані українці. Щоправда, по-українськи наче на глул усім расистичним доктринам – слова сказати не вмінють... Що після короткої розмови й довгих вагань, вкінці признавалися й визнавали, що “вони тоже с хахлов”. Серед них трапляються наставники (вірогідно, представники *адміністративного апарату*. – О.Є.), здебільшого яничари, хоча начальники – з Кривого Рогу”⁸.

Спецпоселенці так характеризували природні умови: “Коли уявите собі якийсь безмежжя ліса від півночі й сходу й безмежжя води від полудня й ще трохи від заходу – так це буде, приблизно наш пейзаж. Цей ліс, це глуха, непрохідна тайга: трохи ялиці й сосни, більше кедрини, а там цікаві породи клена, липи, монгольського дуба, маджурського ясеня... найчастіше зустрінете березу, осику, рябину, вільху. Вони ростуть всуміш із нечисленними шпильковими деревами, коріння пускають більше вширш, ніж вглиб і виростають тонкі та високі. Загальний характер краєвиду тайги якийсь строгий, дикий і мрачний, особливо у вогих, болотистих місцях, що їх зустрінете на кожному кроці. Фавна дуже мізерна; говорять про медведів, оленів, рисів і вовків, може десь вони і є, у нас їх не видати (зайця зустрінути дуже тяжко). Не видати й птиць і пташиного співу не чути. В гарячі літні дні, коли наші ліси й діброви аж заходилися від пташиних прегарних концертів, тут так тихо, що наче дзвоном дзвонить... Всюди у краєвиді, у кліматі, у природі, повно тут якихсь не то несподіванок, не то контрастів: і небо, і воду, і ліс заворожила якась невимовна таємниця, і повна загадок душа тутешньої природи, так, як нерозгадана й незбагнута, ніжна (аж до контемпляції) й жорстока (аж до садизму) душа азіята”⁹.

До позитивів депортанти відносили середовище, до якого вони потрапляли, – галицькоукраїнських священиків, катехитів, учителів, юристів. Спілкування з представниками інтелігенції, галицькими інтелектуалами надавало життю депортантів певного сенсу, інакше б довелось, як вони зазначали, “стайговеніти”. Іноді влаштовували спільні вечері “всєї “корейської інтелігенції”, співали українські пісні, у різдвяну пору – колядували. “Варто було чути, як розспівалася була тайга”, – відзначали вони ж у своїх листах до рідні¹⁰. Хоча, влада намагалася розмежовувати проживання таких людей, відправляючи до Чити, Хабаровська тощо.

Проте взаємини між жителями окремих населених пунктів нерідко цензурувалися. Аби відвідати українця з іншого селища, потрібно було отримати спеціальний дозвіл від “спецкомендатури МГБ”. До того ж, щомісяця спецпоселенці мусили засвідчувати свою присутність у вказаній спецкомендатурі – пройти, як вони самі зазначали, “контрольне зголошування”. Без цього дозволу податися в селище Інокентівка, яке було розташоване за 7 км від поселення депортантів і в якому проживало багато галичан, було неможливо. Лише в лютому 1954 р. поселенці отримали спеціальну посвідку замість довідки, що засвідчувала особу. Це, цитуючи спецпоселенців, був “вже твердий «алий» папір, удвоє зігнений в формі книжечки”. Деякі депортанти навіть іронізували, перефразовуючи відомі слова радянського поета В.Маяковського: “Читайте, завидуйте, я громадянин нанайського району”¹¹. Водночас, за цією посвідкою спецпоселенцю дозволялося проживати тільки в районі розселення, який відповідав органі, що видав таку посвідку.

Дивує активне й доволі урізноманітнене дозвілля депортантів. Спецпоселенці створювали хори, влаштовували концерти, мали можливість користуватися бібліотекою, хоча, за їхніми ж свідченнями, “позиція книжки була доволі слаба”. Нерідко галицькі українці просили родичів у листах надсилати їм якусь художню книгу – твори Л.Толстого, А.Чехова, окремих англійських авторів.

Лікарське обслуговування, знову ж таки, було доволі низького рівня, більшість лікарів – з місцевого населення. Водночас спецпоселенці часто скаржилися на гіпертонію, спровоковану місцевим кліматом. “Вулканічна сопка”, розташована поруч, випромінювала гази, що негативно впливали на серце й легені. Часом депортанти грали в шахи, а нерідко навіть з місцевими жителями – нанайцями. Серед нанайців, до речі, траплялися й східняки-українці, прізвища яких, за висловленням самих депортантів, “закінчувалися на -енко”. Разом із тим спецпоселенці визнавали, що “водка також виборола собі сильну позицію в тайговій суспільності”, траплялися й сварки. Як показує архівний матеріал, разом з політичними депортантами в одному селищі нерідко проживали також особи з кримінальним минулим. Зокрема, у березні 1952 р. у Хабаровський край прибула сотня осіб з кримінальним минулим – вихідці з Донбасу. Часто новоприбульці-криміналісти грабували магазини, робили облави на будинки культури, кінотеатри, здійснювали погроми “власть имущих”. Бувало, активність цих осіб настільки зростала, що доводилося викликати правоохоронні органи з Хабаровська¹².

Між тим, навіть радіо, за незначними винятками, депортанти не мали змоги використовувати. Іноді, як відзначали спецпоселенці в листах до родичів, була спроможність відвідувати

кінотеатри, де переглядали фільми (вказувалися навіть їхні назви – “Індійська гробниця”, “Під небом Сицилії”, “Петербурзька ніч” та ін.).

Уже за два роки (станом на 1952 р.) селище спецпоселенців змінилося до невпізнання. Постало кілька нових вулиць, з’явилась електрика, запрацювали трактори, бульдозери, “залізо-бетон і “красний призрак” бродять там, де ще недавно шумів ліс і бродили медведі” – іронічно зауважували самі ж депортанти. Причому такі “цивілізаційні зрушення” відбулися завдяки титанічній праці самих українців, цитуючи авторів листів, “чужими руками можна й грань загрибати”. Чимало переселенців із Житомирської, Київської та Тернопільської областей, серед яких були й поляки, у домашньому господарстві володіли коровами, козами та іншими свійськими тваринами. Тільки за осінь і зиму 1951 р. українські переселенці побудували майже 100 нових будинків, у кожному з яких проживало 5–6 родин. Тож родини священнослужителів Венгріновичів, Котлярчуків, Підлисецьких, Петрашів, згаданих нами вище Сірецьких проживали спільно. Священики-одинаки (целєбси) переважно гуртувалися окремо – також по 4–5 чоловік. Зустрічаємо в архівах також прізвища священників Оришука, Гузана, Семчишина, Шкрєбка, Левицького, Логінського та ін.¹³. Почала функціонувати пекарня, два склепи (магазини), один ларьок. Між тим, усі ці торговельні заклади не в змозі були обслужити потреби всього населення. Щоб вижити, як уже зазначалося, поселенці часто продавали речі особистого використання.

Разом із тим 1954 року священничій родині Сірецьких удалося покращити свої побутові умови, придбати власне помешкання. Купити хату вдалося в “промпереселенця”, який тоді повертався в Україну. Повна ціна будівлі – 3 200 рублів, що за тих умов видавалося порівняно недорого. Для прикладу, помешкання схожого рівня в місті Троїцьк, що неподалік Джонки (таку назву отримав колишній Корейський мис, територія якого розширилася за рахунок новообжитих “колонізованих” земель), коштувало 10 тисяч рублів. (Джонка – китайське слово, яким китайці називали човен, що слугував водночас і помешканням для професійних рибаків). Нові мешканці, як засвідчує їхнє листування, були в цілому задоволені умовами проживання. В одному зі своїх листів вони так характеризують будівлю: “Хата має 7 м довга 5 м широка, ясна, висока, кімната й кухня, біля хати стайня на корову й 20 арів викорчованого городу”. Найголовніше те, що з’являлася можливість окремого проживання¹⁴. Для порівняння – 1 кг корейських яблук у тих умовах коштував 10 руб., черевики жіночі – 118 руб., а білет Хабаровськ–Москва – 510 руб. Щоправда, така розцінка існувала вже станом на липень 1960 р., що з урахуванням інфляції та грошової реформи могло набути дещо іншого значення.

Родина Сірецьких у 1953 р. у домашньому господарстві використовувала козу, для культурної розваги – гітару, а для контакту зі світом – радіо. Старший син греко-католицького священника Любомир працював на електричному циркулярному станку, на якому виготовляв штукатурну дранку, штахети й різноманітні бруси для столярної роботи. Як іронічно відзначав сам депортант, “і то мушу бути вдячний, бо я “буржуазний юрист” мусив мати не електричний станок, а електричне крісло”. До того ж, ця робота була дещо легшою, аніж робота вантажника, яку доводилося виконувати раніше. Хоча влітку спецпоселенці нерідко працювали у дві зміни – денну й нічну. Заробіток становив приблизно 500 руб., хоча й була можливість отримувати окремі доходи, за їхніми ж словами, з “частної практики” – “з ліва”. На роботу часто доводилося добиратися кіньми, а влітку – човнами. Щоправда, з жовтня 1953 р. колишньому правнику, згаданому вище Любомиру Сірецькому було запропоновано увійти до спеціальної інвентаризаційно-люстраційної комісії, що вивчала різноманітну юридичну документацію, зокрема особисті справи спецпоселенців. Очевидно, колишній юрист добре справлявся, бо невдовзі йому запропонували стати “учотчиком” на Гілі (нове спецпоселення, розташоване неподалік Джонки). Разом із тим, спецпоселенця, що не зовсім розумів російську юридичну термінологію, виручало знання латинської мови¹⁵. Нерідко Любомирові Сірецькому, як знавцю юридичної справи, доводилося писати листи-звернення депортантів до радянських високопосадовців – Климента Ворошилова, Михайла Булганіна з проханням про помилування, скорочення строку перебування на спецпоселенні, перегляд кримінальних справ тощо. Але, як показує епістолярій, затриматися тривалий час “учотчиком” Л.Сірецькому не вдалося, оскільки, цитуючи його листа, “ст. брат” (старший брат. – О.Є.) підняли страшний шум, що мовляв партійні сидять без

роботи, а “попам” дістається така робота (з окладом 500 руб. у місяць). Тож синові священика Л.Сірецькому доводилося й надалі сторожувати.

Священічі родини своїм терпеливим, подвижницьким життям демонстрували широкому загалу спецпоселенців взірць поведінки в екстремальних умовах життя, проявляли солідаризм у важких, трагічних ситуаціях. Так, похорон у червні 1956 р. священика, колишнього гімназійного катехита в м. Сянок Степана Венгриновича відбувся за зазначеного велелюддя, парастас відправили 8 священиків, громада співала Євангеліє та “Вічну пам’ять”, чим, за висловом депортантів, дуже здивувала окремих корінних жителів та адміністративних працівників російської національності. Хоровий спів на похороні священнослужителя став, за словами спецпоселенців, своєрідним “останнім криком протесту”¹⁶.

Особливий спосіб спілкування із “цивілізованим світом” – листування з родичами. Лист із Галичини нерідко ставав, за їхніми визначеннями, “подією тижня”. Хоча, починаючи з листопада, спілкування в листах з родичами утруднювалося, оскільки головний комунікаційно-поштовий шлях – річка Амур починала замерзати¹⁷. Спецпоселенці намагалися через контакт з родичами, близькими людьми, знайомими черпати інформацію про Україну, свою малу батьківщину, а нерідко й “вилити душу”, ділитися чимось сокровенним. Щоправда, депортанти усвідомлювали, наскільки небезпечними можуть бути для українських адресатів листи з Далекого Сходу. В одному з листів спецпоселенців за 1950 р. читаємо: “Вже досі нераз мали ту прикру змогу відчувати, як дуже наші там нас бояться, і які ми поправі вже небезпечні...”¹⁸. Водночас листування спецпоселенців передають їхні переживання, психологічний стан, внутрішню експресію тощо. Аби максимально точно передати напругу листів спецпоселенців, процитуємо уривки з їхньої переписки.

“Часом бачиться мені, – відзначав у своєму листі один з депортантів, – що та велика, невиспуча й болюча Шевченкова тривога, що “Україну злії люди присплять, лукаві, і в огні її, окрадену, збудять”... може бути сьогодні тривогою також кожного з нас за себе самого, в тому розумінні, щоби та мізерна, проте... необхідна, життєва буденна суматоха не загіпнотизувала нас і в гіпнозі нас не обезкрилила. В цьому теж геніальність Шевченка, що він так широко і глибоко, так правдиво вмів охопити всі інтереси, потреби й конфлікти “мертвих, живих і не народжених земляків” ... “Так, *contra spem sperare*” (без надії сподіваюсь. – *О.Є.*) – це велике чародійне слово, ним велика Леся Українка й для мене дуже симпатичні люди, що обрали собі його своєю життєвою девізою. В ньому цілющий еліксир життя, рушійна життєва сила, стимул і мотор справжнього поступу й розвою, щораз нова, все цікавіша й багатша синтеза, в ньому безконечний еквівалент нашої молодості, рекомпенсативна всіх життєвих утрат і заводів. Від нього наче від залізного панциря відбиваються мрійливі стріли зневіри, воно золотим сонцем нашого ідеалу заодно світить нам у сумерках життєвої мандрівки і кожний раз зацілює своїми гарячими проміннями наші гіркі сльози... Ви бажаєте мені більше оптимізму, а тут мені всі дорікають, що в мене його вже забагато, що ж буде, коли він ще збільшиться?.. Ні частина жертви не пропаща – влекшить Вам щасливо донести Ваш тягар до переможної мети. Лектура “Кобзаря” дасть Вам усе глибокий ідейний підклад і непереможний гарт, що в злуці з багатим досвідом життя і тепер і згодом, на волі, буде запорукою і невмирущим жерелом Вашої високої ідейної сили й вартості. “Да, мир всегда прекрасней, когда в нем побеждает воля к свету! И только такая красота поистине прекрасна, которая знает все – и все-таки верит. А красота, первой, самой ранней мечты, красота незнания – это лишь возможная красота”. Які вони правдиві – ці глибокі слова Чехова!

Хто визнає, що кому записано в книгу його життя, і скільки відповідальності за долю світа покладено на його плечі? А кожний день і кожна година приносить і принесе нам багато потіхи, бо-ж по всі часи правдивою залишиться трагічна скарга Мефістофеля (ідеться по твір Гете “Фауст”. – *О.Є.*), що він тільки “ein Teil von jener Kraft, die stets das Bose will und stets das Gute schafft” (“Я частина тієї сили, котра вічно прагне зла, і вічно творить добро”. – *О.Є.*). Від нас залежить, як ми кожночасне “das Bose” перетворимо в “das Gute” – для себе і для Своїх”¹⁹.

*Підпільний греко-католицький священик
Ярослав Сірецький. 1950-ті рр.*

*Помешкання депортантів. Джонка.
Друга половина 1950-х*

*Помешкання родини греко-католицького
священика А.Сірецького. 20 липня 1961 р.*

*Родина греко-католицького священика
А.Сірецького біля своєї хати. Середина 1950-х рр.*

*Священичі родини в умовах
депортації. 1950-ті рр.*

*Спецоселенці біля свого помешкання.
Перша половина 1950-х рр.*

*Син греко-католицького священика,
юрист Любомир Сірецький. Джонка,
4 вересня 1955 р.*

*Спецоселенці селища Джонка
на Далекому Сході.*

*Хабаровський край. Селище Джонка.
21 грудня 1958 р.*

Ловимо себе на думці про дуже велике подвижництво цих людей, глибокий сенс їхньої життєвої місії, своєрідний “тихий подвиг” депортанта, покору “зі змістом” долі, несприятливим обставинам, а головне – беззаперечну віру в Бога, в Істину, у сенс життя.

Ці наші сентенції дуже промовисто підтверджують слова спецпереселенців з листа від 14 жовтня 1950 р.:

“Це велике щастя й певно велика Божа ласка жити у таких бурливих, переломових часах, як ми живемо, коли рішається судьба людства може на довгий час. Ще більше Божа ласка й більше щастя для всіх разом і для кожного зокрема, мотти і ХОТІТИ (Виділено автором листа. – *О.Є.*) власними вчинками, молитвами й терпіннями причинитися до такого корисного вирішення загальної і особистої судьби. А найбільша Божа ласка й найбільше щастя для всіх разом і для кожного зокрема не спротивитися своєму покликанню (до вчинків чи до молитви, чи до терпіння), не стати серед дороги, не навкучити собі своєї дороги, добре завершити розпочатий подвиг і добре скінчити дорогу²⁰.

Бо ще не було досі такого часу в історії, де би людина так виразно могла побачити й так наглядно переконатися, у яку то “сліпу вулицю” можна заблукати без правдивого релігійного освідомлення й без глибокої релігійної свідомости.

... І тут, на далекій чужині, на всіх нас, вивезених: молодих і старих, селян і інтелігентів, духовних і світських, чигають і чатують ті самі загрози й ті самі глибокі внутрішні, часом, мало помітні й не все як слід усвідомлені небезпеки. З одної сторони – небезпека поганської безнадії, зневіри, часом розпуки, коли людині здається, що все пропало, бо її “розкулачено” а то й позбавлено найконечніших засобів до життя, розбито сімейне життя, знівечено надії на майбутнє, засуджено “на вічність”; з другої сторони небезпека – нехай і укритої – гордості, коли людям могло б видаватися, що вони вже досягнули вершок досконалості й вінець мучеництва, що вони вже повні герої й для них уже непотрібна дальша праця, дальший поступ і розвиток, їм вільно вже навіть менше молитися, або не молитися, для них уже тільки лаврові вінки й кадила похвали”...²¹.

Насамкінець додамо, що родина Сірецьких перебувала на депортації 13 років. До Києва сім’я священнослужителя прибула 25 липня 1963 р., добираючись автомобілем, пароплавом, потягом. Перебуваючи, до речі, у Хабаровську, родина Сірецьких мала нагоду відвідати місцеві театри, музеї, ознайомитися з іншими культурними закладами.

Тож антропоцентричний ракурс, який ліг в основу змалювання повсякденного життя греко-католицьких священнослужителів та їхніх родин, дозволяє поглянути на проблему “із середини”, критичніше осмислити адаптацію переселенців, їх побутові умови, взаємини з місцевим населенням, умови праці, дозвілля. Джерела епістолярного характеру якраз дозволяють глибше осмислити життєдіяльність галицькоукраїнських переселенців, передати напругу переживань осіб у незнайомих для них географічних, соціокультурних, кліматичних умовах. Критичний історико-науковий аналіз листування депортантів дає можливість глибше зрозуміти власне конкретну людину з її складним, але неповторним мікросвітом, емоційним складом, культурними зацікавленнями, ступенем релігійності. Наукова характеристика життєдіяльності політичних переселенців дозволяє переконатися в глибокій “практикуючій вірі” людей, усвідомленні ними своєї життєвої місії, сенсу, покликання, особистої жертви в ім’я Високої ідеї. Звісно, аналіз їхньої життєдіяльності дозволяє людям новітньої, постмодерної доби уважніше проаналізувати свої ціннісні параметри, життєві постулати, оцінкові судження щодо ролі релігії, християнства в житті конкретної людини, а вірогідно, і запозичити якісь позитивні риси, ознаки задля застосування у своєму повсякденні.

1. Горбовий О. Повсякденність як міждисциплінарний ідейний конструкт: соціальне конструювання реальності та історія / О. Горбовий // Історія повсякденності: теорія та практика : матеріали Всеукр. наук. конф., 5–6 жовт. 2012 р. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 23–24.

2. Капелюшний В. Культурні сенси людського буття: аксіологічні й онтологічні трансформації в умовах глобалізації / В. Капелюшний // Історія повсякденності: теорія та практика : матеріали Всеукр. наук. конф., 5–6 жовт. 2012 р. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 18–20.

3. Там само. – С. 21.

4. Коляструк О. Усна історія та історія повсякденності: єдність дослідницьких завдань / О. Коляструк // Наукові записки з української історії : зб. наук. ст. Вип. 29. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 19.
5. Шустак І. Становлення історії повсякденності як напряму історичної науки / І. Шустак // Наукові записки з української історії : зб. наук. ст. Вип. 29. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 13.
6. Приватна колекція епістолярної та фотодокументальної спадщини родини Сірецьких, ф. 1, спр. 1. 1950 р., арк. 1.
7. Там само, арк. 1 зв.
8. Там само, арк. 2 зв.
9. Там само, арк. 2 зв.
10. Там само, спр. 3 (1952 р.), арк. 4–5.
11. Там само, спр. 5 (1954 р.), арк. 4.
12. Там само, спр. 3 (1952 р.), арк. 4–5.
13. Там само, арк. 4–5.
14. Там само, спр. 5 (1954 р.), арк. 1–4.
15. Там само, спр. 4 (1953 р.), арк. 7.
16. Там само, спр. 5 (1954 р.), арк. 1–6.
17. Там само, спр. 1 (1950 р.), арк. 4.
18. Там само, спр. 1 (1950 р.), арк. 4.
19. Там само, спр. 2 (1951 р.), арк. 1–3.
20. Там само, спр. 1 (1950 р.), арк. 4 зв.
21. Там само, арк. 6 зв.

В статье исследуется быт и социально-психологическая адаптация семей греко-католических священников – политических поселенцев на Дальний Восток 1950-х – первой половины 1960-х гг. Главный акцент сделан на исследовании жизнедеятельности семьи священника А.Сирецкого. Уделено внимание повседневной жизни семей греко-католических священнослужителей, их выживанию в условиях Дальнего Востока. Автор статьи, сохраняя язык оригинала в цитатах, намеревается понять внутренний мир спецпоселенцев, их переживания, психологические ощущения в тяжелых условиях выживания. В основе источников статьи – эпистолярный жанр, переписка между депортантами и галицкими украинцами.

Ключевые слова: политические спецпоселенцы, греко-католические священники, Дальний Восток, семья А.Сирецкого, повседневная жизнь, эпистолярный.

The mode of life and socio-psychological adaptability of the Greek-Catholic priests is studied in the scientific article. The peculiar stress has been made on the research of the vital activity of the priest A.Siretsky's family. The attention is given to the everyday life of priests' families, their survival in the conditions of the Far East. The author of the article keeping the language of the original, the quotations, tries to understand the inner world of the special settlers, their emotional experience and feelings in difficult conditions of their survival. In the basic source of the article – the epistolary genre, the correspondence between the deported people and Halych Ukrainians.

Keywords: political special settlers Greek-Catholic priests, the Far East, A.Siretsky's family, daily life, epistolary.